

Rondblik

Christus en de boze geesten

P. Niemeijer

Wie om zich heen kijkt, merkt dat er veel aandacht is voor de wereld van geesten: goede en kwade. Bij velen heerst een diepe angst voor ongrijpbare duivelen en kwade machten. Hoe kom je daarvan af? Hoe dek je je ertegen in?

Ik moet bij dit verschijnsel vaak denken aan wat je hoort en leest over zgn. natuurreligies of 'primal religions'. Daarin draait het om een strijd tussen goede krachten en kwade machten, tussen goede geesten en boze geesten. Zowel die goede als die kwade machten zijn eeuwig en zijn ook in een eeuwige strijd met elkaar gewikkeld. De kwade machten, die overal om de mens heen zich bevinden en van alles 'bezielen', jagen de mens de stuipen op het lijf: men is – vooral in het donker – vaak bang voor alles wat onbekend is en eigen kracht te boven gaat. Het kwaad kan ook ín de mens zelf zitten: door de vloek van voorouders of door magische bezweringen. De betekenis van religie is dat je daardoor die kwade machten kunt bezweren of uitschakelen. Daarvoor ben je aangewezen op mensen met bijzondere krachten: medicijnmannen en tovenaars. Veel religies kennen exorcisten.

Een paar kenmerken van het heidens-religieuze denken op een rijtje: het kwaad en kwade krachten en geesten vormen een macht die er altijd geweest is naast 'het goede'; het kwaad is een ongrijpbare macht die mensen tegen en buiten hun wil in een wurggreep neemt; dat kwaad is een 'iets' waaruit je wordt bevrijd of dat uit je wordt verdreven doordat de kwade macht wordt aangepakt via een bepaald ritueel van exorcisme oftewel duiveluitdrijving. Je bent met andere woorden als mens niet zelf kwaad, je hebt een kwade macht in je die eruit moet. En dat is niet zo simpel. Daar moet je een exorcist voor hebben, die je via aparte rituelen kan bevrijden. Intussen blijven die boze geesten om je heen. En zolang ze bestaan, leef je in de greep van de angst. Je kunt zomaar weer in de macht van die duivelen komen.

Kolosse

Hoe moet je dit soort denken en deze angst vanuit de Bijbel nu beoordelen? De Bijbel spreekt over engelen en boze geesten, de Bijbel weet ook van toverij en duisternis, daar is geen twijfel over. Maar leert de Bijbel ons ook een wereld- en geestenbeeld als hiervoor geschetst? Wat er in de gemeente van Kolosse, waaraan de apostel Paulus zijn brief schreef, precies aan de hand was en welke dwaalleer er precies werd aangehangen, is niet helemaal duidelijk. Maar opvallend is dat de apostel waarschuwt voor mensen die opgaan in zelfvernedering en *engelenverering*, zich verdiepen in visioenen of zich laten voorstaan op eigen bedenkels. Dat er kennelijk iets speelde in Kolosse rond engelen en kwade krachten, leiden we ook af uit wat Paulus betuigt over de Zoon van God in hoofdstuk 1. Hij bezingt Hem daar als volgt: in Hem is alles geschapen, alles in de hemel en alles op aarde, het zichtbare en het onzichtbare, vorsten en heersers, machten en krachten, alles is door Hem en voor Hem geschapen (vs. 16). Kennelijk is het nodig om daarop te wijzen en Christus zo te belijden. In hoofdstuk 2 komen de *kwade* machten en krachten nog een keer terug als de apostel schrijft: God heeft Zich ontdaan van de machten en krachten, Hij heeft hen openlijk te schande gemaakt en in Christus over hen getriomfeerd (vs. 15).

In zijn brief aan de Efeziërs schrijft de apostel ook over Christus' glorie over alle geesten en krachten. Onze Heiland is volgens Efeziërs 1 hoog verheven boven alle hemelse vorsten en heersers, alle machten en krachten en elke naam die genoemd wordt, niet alleen in deze wereld maar ook in de toekomstige (vs. 21). En blijkens Efeziërs 6 waar sprake is van hemelse vorsten, heersers en machthebbers van de duisternis en kwade geesten in de hemelsferen *tegen wie christenen strijd te leveren hebben* (vs. 12), vallen onder deze machten en krachten ook de kwade en de boze geesten. Zij zijn van bovenaardse komaf en zijn actief in de lucht: onzichtbaar en dichtbij.¹

Het lijkt me van belang om bij het onderwijs van de Bijbel nader stil te staan. En over boze geesten en duivelen te spreken vanuit het evangelie van *Christus*.

Geen God en niet eeuwig

Als u zich nog even het heidense denken voor de geest haalt, zitten we met de Bijbel in een heel andere wereld.

In het heidendom is sprake van een eeuwige strijd tussen goed en kwaad. Goed en kwaad zijn twee machten die tegen elkaar opgewassen zijn en een strijd op leven en dood voeren. De uitkomst staat allerminst vast. Als er aan de strijd al ooit een einde komt... In de Bijbel daarentegen zijn de duivel en zijn kwade machten er niet van eeuwigheid. Ze zijn indertijd als goede geesten *geschapen* door God. In de Zoon, door de Zoon en voor de Zoon, zegt Kolossenzen 1. Engelen en ook duivelen staan dus niet op dezelfde hoogte als God. Ze zijn niet eeuwig. Ze zijn ook niet goddelijk. Ze zijn *schepselen*. En als zodanig staan ze niet op één niveau met God en Christus; ze staan op gelijk niveau met de engelen en ónder God. De boze geesten zijn niet slecht geschápen. Ze zijn ook niet altijd slecht gewéést. Ze zijn het op een bepaald moment gewórden. Toen ze in opstand kwamen tegen God, omdat ze niet tevreden waren met de hun geschonken positie (Jud. 6). In art. 12 NGB belijden we als kerk van Christus dat we de dwaling van de manicheeërs verwerpen, 'die zeggen dat de duivelen hun oorsprong uit zichzelf hebben en van nature slecht zijn; zij ontkennen dat de duivelen slecht zijn geworden'.

In het heidendom draait alles om de strijd tussen goed en kwaad, waarbij de mens een speelbal van geheimzinnige krachten is. De geschiedenis in de Bijbel laat zich anders typeren. Het is *verbondsgeschiedenis*: geschiedenis van *God, wereld en mens*. God heeft de mens geschapen voor het verbond met Hem. De mens moet in de wereld leven naar de wil van God. Maar God ziet de mens in opstand komen. De mens leent moedwillig het oor aan de duivel. Ook hij is niet tevreden met zijn positie en wil als God zijn. Toch laat God zijn oorspronkelijke plan met mens en wereld niet los. Ondanks alle kwaad van satan en alle zonde van de mens, zet Hij zijn plan door. Door alles heen. Want 'zijn macht en goedheid zijn zó groot en gaan ons begrip zó te boven, dat Hij zijn werk zeer goed en rechtvaardig beschikt en doet, ook al handelen de duivelen en de goddelozen onrechtvaardig' (art. 13 NGB). De uitkomst staat onder Gods regie van meet aan vast: het zaad van de vrouw overwint, de duivel en zijn bondgenoten bijten in het stof (Gen. 3:15; Rom. 16:20). 'Zij zijn ... door hun eigen slechtheid veroordeeld tot de eeuwige ondergang en verwachten dagelijks hun verschrikkelijke pijnigingen' (art. 12 NGB).

Heftige confrontatie

Vanaf Genesis 3 woedt er een heftige strijd tussen de vrouw en haar nageslacht, en de slang en zijn nageslacht. Die strijd is er een die van meet af staat onder de regie van God zelf. *Hij* heeft vijandschap gezet tussen de slang en de vrouw, tussen het rijk van de duivel en de kerk.

Gods kinderen hebben in die strijd partij te kiezen. Tegen afgoderij, toverij, bijgeloof, waarzeggerij, raadplegen van geesten (Deut. 18:9-14). Ze hebben te haten en te mijden alles wat hen van God probeert los te weken en aan de afgoden te verbinden. Zij mogen onder geen beding het duister van de duivel verkiezen boven het licht van God.

In het Oude Testament lezen we dat de satan nog in de hemel kan komen. Denk aan de geschiedenis van Job! Daar verschijnt satan voor Gods troon met zijn laster over Job. De profeet Zacharia ziet satan in een visioen de hogepriester Jozua om diens vuilheid aanklagen bij de engel van de HERE. Dat kon toen nog: de broeders aanklagen in de hemel.

Als de Here Jezus op aarde komt, zie je de strijd tussen Hem en het rijk van de duivelen toegroeien naar de beslissende ontknoping. De Here is gekomen om de daden van de duivel teniet te doen (1 Joh. 3:8) en om genezing te brengen aan wie in de macht van de duivel was (Hand. 10:38). De duivel meldt zich meteen voor de eerste botsing: om Christus te verzoeken (Mat. 4:1-11).

We zien in de evangeliën een geweldige activiteit van boze geesten loskomen.

1. Bezetenen, die in de *macht* van de duivel verkeren, keren zich vol haat tegen de Here Jezus en dagen Hem uit. Tijdens de voorbereidingen van zijn laatste reis naar Jeruzalem ziet de Here Jezus de duivel als een agressieve² lichtflits uit de hemel neerschieten (Luc. 10:18). De boze geesten nemen het initiatief voor de confrontatie en worden door of in naam van Christus bestraft en verdreven.
2. Op een andere manier melden duivelen zich in mensen die door hen *gekweld* worden met bijvoorbeeld ziekte, handicap, verlamming, vergroeiing. Zoals Christus in zijn wonderen laat zien hoe het leven wordt in zijn rijk, zo zie je in deze zieken wat de ware aard van de duivel als moordenaar (Joh. 8:44) is. Christus geneest die zieken door de demonen uit te drijven en de kwalen op Zich te nemen (Mat. 8:16v).
3. En je ziet op nog weer een andere manier mensen *verzocht en aangevochten* worden door satan. Christus waarschuwt zijn leerlingen voor die verzoeken, leert hen om bewaring te bidden en belooft voor hen te pleiten (Mat. 6:13; 26:41; Luc. 22:31v).

Ontknoping op Golgota

Je ziet tijdens het leven van de Here Jezus de duivel en zijn rijk zich dus sterk maken en alles uit de kast halen om zich voor de Christus te gooien die gekomen is om hun werken te verbreken. Al tijdens zijn leven laat Christus zien dat Hij superieur is over de boze geesten. Ze moeten zich aan Hem onderwerpen. Ook waar zijn leerlingen botsen op de macht van demonen, zien ze dat die niet op kunnen tegen de naam van de Here Jezus (Luc. 10:17). Op Golgota komt dan het grote keerpunt. Christus triomfeert in het uur van de duisternis (Luc. 22:53) over de satan. Satan lijkt gewonnen te hebben als Christus gekruisigd wordt. Maar juist dan toont God in Christus' opstanding hoe de werkelijke verhoudingen liggen. Hij wekt zijn Zoon op uit de dood en laat Hem zitten aan zijn rechterhand, boven alle machten en krachten (Ef. 1:20v). Satan en zijn boze geesten staan als verslagenen en overwonnenen te kijk in de triomftocht die Christus maakt (Kol. 2:15; 1 Petr. 3:22).³ L. Floor schrijft bij Efeziërs 1:21: 'Voor de lezers van de brief, die vol bijgeloof voor goede en kwade machten waren grootgebracht, is het een geweldige bevrijding geweest dat zij een Heer ontvingen die bewezen had superieur te zijn aan al die onbekende en naamloze machten. Christus bevrijdde daardoor van onzekerheid, angst en twijfel.'⁴

Het is ná Golgota niet meer als daarvóór! Satan is er nog altijd. Hij is een levende en geduchte werkelijkheid. Maar vanaf Golgota en hemelvaart mag hij niet meer in de hemel komen (Op.

12:7-9)! Hij wordt verbannen naar de aarde. Daar onderneemt hij actie en sticht hij gevaar en kwaad, uiterst grimmig in de wetenschap dat zijn dagen geteld zijn (Op. 12:12; 1 Petr. 5:8). In het boek Handelingen zien we het evangelie in zijn opmars botsen op de macht van toverij en occultisme (Mar. 16:17; Hand. 5:16; 8:7-13; 13:6-12; 16:16-18; 19:12-20). Maar telkens blijkt weer dat de duivel bij God aan de ketting ligt. Hij kan de opmars van het evangelie niet tegenhouden, zegt Openbaring 20. De prediking van het evangelie en het geloof erin overwinnen het verzet en dreiging van duivel en demonen. Mensen worden bevrijd uit de zeggenschap van de duivel en de duisternis (Kol. 1:13; 1 Petr. 2:9v) en komen in het rijk van God: bevrijd door Christus uit de *heerschappij* van de duivel. Gods kinderen blijven tot het eind van hun leven tot waken en strijden geroepen. De duivel blijft hen kwellen en aanvechten. Maar ze hoeven voor de duivel niet meer *bang* te zijn. Satan heeft geen zeggenschap meer over hen. Want Christus is de Sterkere gebleken en heeft satans rechtsaanspraken op Gods kinderen vernietigd. Nu Christus aan Gods rechterhand zit, is het lot van de duivel zelfs bezegeld. Hij kan zelf geen van Gods plannen meer doorkruisen. Het duizendjarig rijk waarin satan bij God aan de ketting ligt, is met Christus' hemelvaart begonnen. Een chiliast die denkt dat dat duizendjarig rijk nog moet komen, ontnemt zichzelf veel steun in de strijd tegen de duivel en zijn rijk.

Volgende maand gaan we verder!

Noten:

1. K. Schilder, *Tusschen 'ja' en 'neen'*. *Verzamelde opstellen*, Kampen 1929, p. 79-82.
2. Vgl. J. van Bruggen, *Lucas. Het evangelie als voorgeschiedenis*, Kampen 1993, p. 218v.
3. J. van Eck, *Kolossenzen en Filemon. Weerbaarheid en recht*, Kampen 2007, p. 155.
4. L. Floor, *Efeziërs. Eén in Christus*, Kampen 1995, p. 79.